

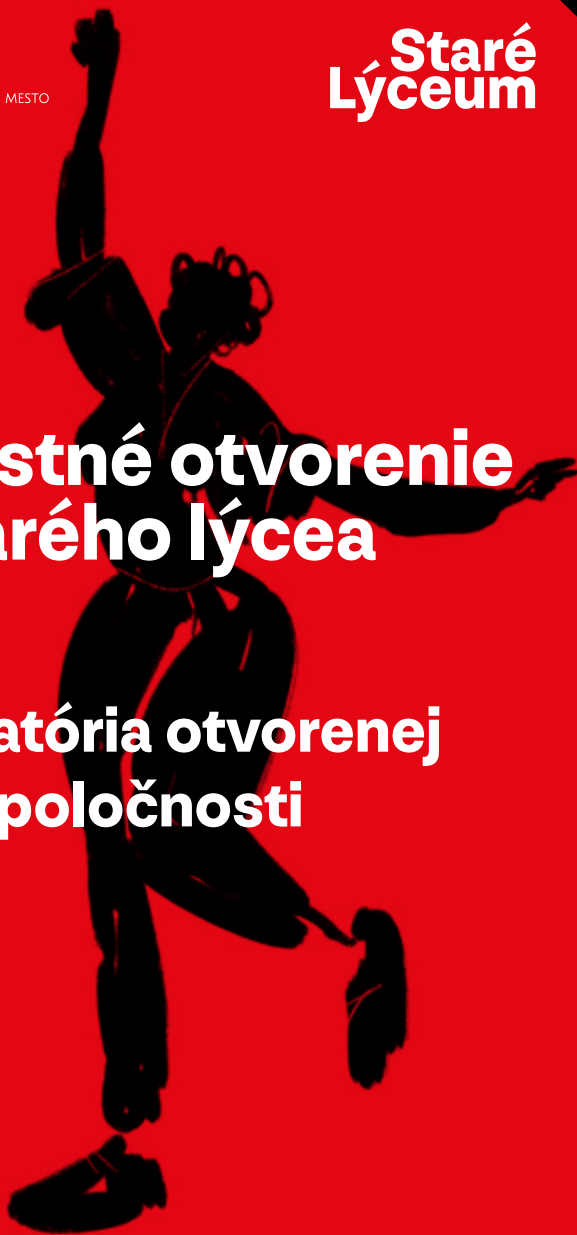
VELKÝ
KOSTOL

EVANJELICKÝ
CIRKEVNÝ ZBOR
BRATISLAVA STARÉ MESTO

Staré
Lýceum

Slávnostné otvorenie Starého lýcea

Laboratória otvorenej spoločnosti

Iceland
Liechtenstein
Norway grants grants

SPP

NMŠ

Kirkelig
Dialogsenter
Oslo

DOVE
KIRKEN
DOVES
MENIGHET
STAVANGER

VELKÝ
KOSTOL

EVANJELICKÝ
CIRKEVNÝ ZBOR
BRATISLAVA STARÉ MESTO

Staré
Lýceum

Slávnostné otvorenie Starého lýcea

Laboratória otvorenej spoločnosti

Prvá adventná nedeľa

3. december 2023 o 11.00 hod.

Dvorana Starého lýcea, Konventná 15

Obnovu a rekonštrukciu budovy realizoval Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku Bratislava Staré Mesto v rámci projektu „LÝCEUM – Laboratórium otvorenej spoločnosti“, ktorý bol podporený grantom z Islandu, Lichtenštajnska a Nórska prostredníctvom Finančného mechanizmu EHP a z prostriedkov štátneho rozpočtu Slovenskej republiky i z vlastných zdrojov.

„Vstúpte s chválospevom do jeho nádvorí“

Anna Polcková, Ján V. Michalko

Súčasťou pôvodne zachovaného portálu hlavnej brány budovy Starého evanjelického lýcea sú dvaja anjeli, ktorí držia knihu s textom časti štvrtého verša Žalmu 100.

Tieto slová čítali ľudia, ktorí prichádzali do lýcea v roku 1783.

Čo sa odvtedy zmenilo? Aký zmysel majú tieto slová dnes? Ako im rozumíme, ako ich vnímame pri našom vstupe do obnoveného lýcea?

K hlavným reformačným zásadám patrilo dôraz na vzdelávanie. Pri väčšine evanjelických kostolov sa postavila škola. Prepojenie viery a poznania sa stalo kľúčovým predpokladom pre kvalitnejší život jednotlivcov, rodín a celej spoločnosti.

Kostol a škola sú priestorom pre slobodné, kritické hľadanie odpovedí na podstatné otázky o zmysle života. Motivujú a inšpirujú k prekonávaniu strachu, ku konaniu dobra, k prejavom ľudskosti. K Láske.

Žiť v láske znamená vidieť v každom človeku obraz Boží. Znamená trpezlivo komunikovať, viac načúvať, viesť dialóg, nezištne pomáhať slabým, chorým, umlčovaným, príslušníkom menšín, ale aj úspešným, ochotným deliť sa s tým, čo majú.

Lahostajnosť, nenávisť voči tým, ktorí sú vystavení násiliu, pohrdanie človekom, ktorý verí a žije inak ako ja, môžeme prekonávať len odvážnym sebakúmaním a následnou zmenou v myslení a konaní.

Rozvíjať ducha – atmosféru slobodného, kritického myslenia – nebolo jednoduché a priamočiare v minulosti, a nie je ani dnes.

Sú na mieste obavy, že zo Starého evanjelického lýcea sa stane akési „uzatvorené sekulárne laboratórium“, že stratí tú „pôvodnú“ evanjelickú, národnú identitu?

Kultúrno-komunitné centrum tu bude pre všetkých, bez „prednosti v jazde“ pre evanjelikov, Slovákov, kresťanov. Bude unikátnym, bezpečným miestom pre inkluzívnu komunitu nového typu. Priestorom na pôde evanjelického cirkevného zboru Bratislava Staré Mesto, no prirodzene principiálne otvoreným pre každého človeka bez rozdielu konfesie, ale aj bez konfesie, bez rozdielu rodu, farby pleti, či sexuálnej orientácie.

Budú výchovno-vzdelávacie aktivity zamerané na diskrimináciu, nenávisťné prejavy, extrémizmus, rasizmus, interkultúrny a medzináboženský dialóg dosť evanjelické? Budú diskusie s ambíciou kriticky skúmať a hľadať pravdu o významnej časti našej cirkevnej i národnej histórie dosť slovenské?

Vstupovať s chválospevom znamená v náboženskom slovníku „oslavovať Boha prinášaním dobrého ovocia“ (J 15,8).

Zasadzovať sa za dodržiavanie pravdy, práva, spravodlivosti pre všetkých bez rozdielu, spoznávať krásu prostredníctvom umeleckých zážitkov, koncertov, výstav, žiť tak, aby slová a skutky boli v súlade – to znamená „prinášať ovocie“ aj pre ľudí v roku 2023.

Ak sa v staronovom lýceu – laboratóriu otvorenej spoločnosti budú diať aktivity s týmto cieľom, mala jeho obnova zmysel. Vstúpme do nášho lýcea spoločne, s odvahou a radosťou.

Program 3. 12. 23

Hudba z podbránia

Chorál „Ein feste Burg ist unser Gott“
v spracovaní Johanna Waltera, Stephana Mahu a Lucas Osiandra
(úprava pre plechový kvintet: Stanislav Tichý)

Andreas Hammerschmidt

Paduan a 5 (Ander Theil Neuer Paduanen 1630)

Príhovory

Ján Králik, zborový dozorca Evanjelického cirkevného zboru Bratislava Staré Mesto

Hana Tasler Goldschmidtová, Veľvyslanectvo Nórskeho kráľovstva

Michal Vogl, senior českobratskej cirkvi evanjelickej

Lars Müller-Marienburg, Evanjelická cirkev v Rakúsku

Samuel Capricornus

Ich bin schwarz (Geistlichen Harmonien Teil III.1664)

Príhovory partnerov projektu

Tonje Kristoffersen, Kirkelig Dialogsenter Oslo
Nadácia Milana Šimečku Illah van Oijen, Punkt o.z.

Príhovory

Jaroslav Mojžiš, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
Tatiana Kratochvílová, 1. námestníčka primátora Hlavného mesta SR Bratislavy
Matej Vagač, starosta mestskej časti Bratislava-Staré mesto

Johann Kusser

Magnificat (Vespers, Posonii 1669)
– inventár hudobnín evanjelickeho kostola z roku 1718, novodobá premiéra.

Plechový kvintet

Samuel Šimek
1. trúbka;
Karol Sipos
2. trúbka;
Stanislav Ryban
lesný roh;
Jozef Chorvát
pozauna;
Tomáš Obdržal
bastrombón

Solamente naturali

umelecký vedúci
Miloš Valent

Budovy Lýcea

Ivona Kollárová, Innet Baloghová

Genius loci Konventnej ulice sa začal formovať na prelome 17. a 18. storočia, teda po vysídlení evanjelikov z vnútorného mesta. V novej lokalite postavila komunita školu, kostol a konvent. V období rokov 1682 – 1783 sídlila škola v tzv. Eibeswaldovom dome. Po jeho sto rokoch trvajúcim využívaní sa ukázala potreba postaviť novú budovu. Krátko po Tolerančnom patente, 2. júna 1783, získali evanjelici povolenie a začali sústreďovať finančné prostriedky. Pôvodnú budovu zbúrali a na jej mieste postavili za necelých päť mesiacov novú školu aj vďaka vyzbieraným darom. Projekt vytvoril pravdepodobne Matej Walch. K prvým opravám a úpravám objektu došlo na prelome 18. a 19. storočia. Značný zásah do výrazu fasády bol realizovaný na sklonku 19. storočia, kedy boli zväčšené okná na prízemí pre lepšie presvetlenie miestností. Až do 80. rokov 20. storočia sa uskutočnilo niekoľko ďalších opráv a úprav, ktoré sa dotkli výmeny okenných výplní, farebnosti fasády a čiastkových interiérových úprav (napr. výmena niektorých interiérových dverí a podláh).

Posledná obnova objektu bola realizovaná v rokoch 2022 – 2023. Fasády si zachovali dominantný výraz v štýle raného klasicizmu. Na základe sondáže a výskumu zameraného na identifikáciu vývoja farebnosti zodpovedá hlavná fasáda lýcea dobovému módnemu trendu monochromatických bielych fasád, čo dokladajú početné kolorované grafiky ulíc Viedne a iných miest. Exteriér budovy má pôvodné prvky zachované z roku 1783, napríklad kamenný portál hlavného vstupu, zdôrazňujúci dominantný klasicistický vzhľad objektu, či kamenné okenné šambrány. Metódou konzervácie bola obnovená vstupná drevená brána (s čiastkovými sekundárnymi úpravami) s bohatým vlysom v jej vrchnej časti, vrátane anjelov držiacich knihu s textom. Ide o časť 4. verša Žalmu 100 originálneho nemeckého textu, v doslovnom preklade: „*Vstupujte do jeho preddvorí s chválami. Ž. 100*“

Pamiatkový inventarizačný a sondážny prieskum muriva, omietok a podláh, uskutočnený ako súčasť rekonštrukcie, odhalil stavebné procesy prebiehajúce v budove počas storočí – premeny omietok, náterov

(biela, zelená), podláh, interiérových prvkov. V lýceu sa napriek sekundárnym zásahom v minulosti doposiaľ zachovali niektoré pôvodné drevené interiérové dvere, kovové schodiskové zábradlia, kamenné portály do suterénov, kamenné ostenia prikurovacích komôr, na dverách a stenách sa zachovali originálne „stopy“ po študentoch lýcea v podobe autogramov, vročení a iných zápisov. Pôvodné doskové podlahy v troch miestnostiach na poschodí, ako aj drevené schody, patria v kontexte bratislavských stavebných pamiatok medzi unikáty.¹

Škola v tejto budove sídlila až do roku 1855, keď bola pre jej narastajúce potreby postavená nová budova na Konventnej ul. č. 13.

Budova Starého evanjelického lýcea na Konventnej ul. č. 15 bola vyhlásená za nehnuteľnú národnú kultúrnu pamiatku dňa 23. 10. 1963.

¹ Text vznikol na základe dokumentácie: HUDÁK, P. Bratislava – Staré evanjelické lýceum, UZPF č. 87/3, Čiastkový výskum zameraný na identifikáciu vývoja a farebnosti exteriéru, 2022; HUDÁK, P. Bratislava – Staré evanjelické lýceum, UZPF č. 87/3, Inventarizácia architektonických prvkov, 2022.

Svedectvo archívnych prameňov o výstavbe budovy evanjelických škôl

Patrik Baxa

Ako je všeobecne známe, rok 1783 má v histórii nášho hlavného mesta viaceré negatívne konotácie: vtedajšie centrálné krajinské úrady boli preložené do Budína, z Prešporka odišla veľká časť šľachty a nastala jeho všeobecná stagnácia, pričom takmer katastrofická letná prietž mračien tu spôsobila veľa škôd.

V piatok 31. októbra 1783 si však naši predkovia na prvých dvoch stránkach tridsiateho šiesteho čísla novozaloženého periodika *Presspürské Nowiny* mohli prečítať túto radostnú správu: „*Presspürek. Augspürského wyznánj se přídržegjý před několika mesýcy swé staré nepřjhdné sskoly dali naskrze pořjcti, a na tom mjstě nowé y krásněgssj y přjhdněgssj wystawěti, které gsau giž z cela wyhotowené, a tak gsau prostranné, že se může do njch asy na 3000 mládeže změstnati. Na budaucý týden druhé spogenj aneb kontygnácye [t. j. druhé podlažie, pozn. P. B.] otewřjna bude, do prwnjho pak, kteréž gest při zemi nebude se choditi, až když stěny dobře wyschnau.*“² Podobná noticka vyšla dva dni predtým v periodiku *Preßburger Zeitung*. Tá však – okrem informácií, že škola „je teraz celkom zriadená a môže asi 2 000 až 3 000 mládencov prijať“ a že čoskoro bude otvorené druhé podlažie, no prízemie zostane zavreté dovtedy, kým jeho steny úplne vyschnú – obsahuje nasledovné hodnotenie architektonicko-urbanistického kontextu predmetnej novostavby: „*Je pevne k modlitebni pristavaná, znetvoruje ale kvôli menej vhodnému staviteľskému umeniu poslednú budovu.*“³ Dnes si však tzv. Staré evanjelické lýceum na Konventnej ulici 15 náležite vážime, čo je vyjadrené aj jeho statusom národnej kultúrnej pamiatky.⁴

O pôvodne barokovoklasicistickej dvojtraktovej budove, ktorá stojí na zalomenom pôdoryse v paralelnom usporiadaní k južnej fasáde Veľkého

evanjelického kostola, dotýkajúc sa jeho sakristie, má dve nadzemné podlažia a suterénne priestory, pričom ju akcentuje nielen sedlová strecha so štítovými múrmi, ale aj ústredný rizalit orientovaný do ulice, kde sa vyníma portál prejazdu smerujúceho ku kostolu, máme v dostupnej literatúre pomerne strohé informácie. Ak nepočítame rôzne opisy existujúceho stavu a pod., k dispozícii je viac-menej iba konštatovanie, že objekt bol postavený v roku 1783 podľa projektu Mateja Walcha⁵ (príležitostne sa však podpísoval ako Matúš Walch).

Samotnú výstavbu niekdajšieho lýcea podrobnejšie skúmal a publikačne interpretoval zrejme len Samuel Markušovský⁶ a aj keď zachovaný dobový plán (jeho reprodukciu pozri nižšie) videli Gizela Leweke-Weyde i neskoršia generácia pamiatkarov, ich poznatky asi neboli zverejnené.⁷

Snažiac sa o čiastočné odstránenie tohto informačného nedostatku sme pri príležitosti slávnostného otvorenia budovy, ktorá sa teraz podrobila veľkej obnove, vykonali základný archívny výskum zameraný na osvetlenie problematiky výstavby uskutočnenej roku 1783, pričom získané informácie tu uvádzame len vo veľmi stručnej podobe.⁸

5 Zo všetkých diel tu uvádzame len dve: Güntherová, Alžbeta a kol.: *Súpis pamiatok na Slovensku: Zväzok prvý A – J*. 1. vyd. Bratislava : Obzor, vydavateľstvo kníh a časopisov, n. p., Bratislava, pre Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, 1967, s. 178 (informácia o oknách je chybná). Lukáčová, Elena – Pohaničová, Jana: *Rozmanité 19. storočie : Architektúra na Slovensku od Hefeľeho po Jurkoviča*. 1. vyd. Bratislava : Perfekt, a. s., 2008, s. 20.

6 Markusovszky, Sámuel: *A Pozsonyi Ág. Hitv. Evang. Lyceum Története Kapcsolatban A Pozsonyi Ág. Hitv. Evang. Egyház Multjával*. Pozsony : vydavateľ neuvedený, 1896, najmä s. 325 – 327. Tiež Markusovszky, Sámuel: III. Az Iskola. In kol. aut.: *A Pozsonyi Ág. Hitv. Ev. Egyházközség Története. [...] II. Rész. [...]*. Pozsony : Az Ág. Hitv. Evang. Egyházközség, 1906, s. 297 – 298 (publikácia vyšla aj v nemeckej verzii).

7 Zápisky pozri v Archíve mesta Bratislavy (ďalej len AMB), osobný fond Gizela Weydeová-Lewekeová, šk. 4, fasc. (obálka) „*Konventná ul. Ev. škola*“, dokument „*Plan*“. Porovnaj tamže, šk. 1, neoznačený poznámkový papier. Tiež Archív Pamiatkového úradu SR, Zbierka výskumných správ, sign. T 413, fasc. T 413/1, rôzne dokumenty.

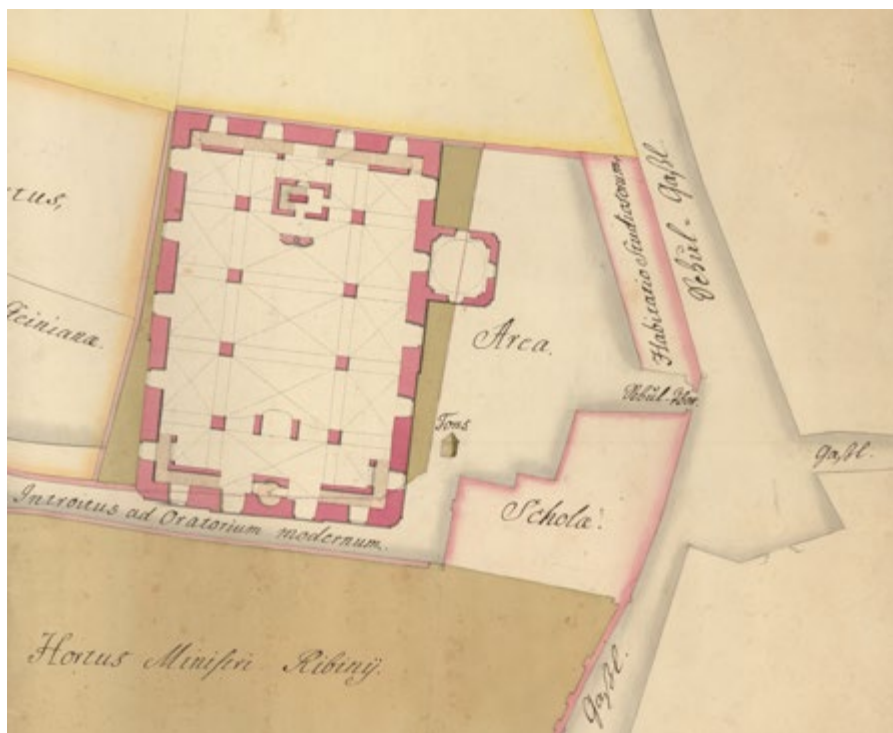
8 Za rýchle predloženie vyžiadaných archívnych dokumentov srdečne ďakujem najmä Mgr. Miroslavovi Barankovi a PhDr. Michalovi Duchoňovi, Ph.D. z AMB a Mgr. Martinovi Kováčovi z Ústredného archívu Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku (ďalej len ÚA ECAV SK). Osobitné poďakovanie patrí doc. Mgr. Ivone Kollárovej, Ph.D., vedúcej Lyceálnej knižnice Ústrednej knižnice SAV, ktorá mi zhotovila a poskytla reprodukcie žiadaného rukopisu aj napriek tomu, že predmetná knižnica mala obmedzený prevádzkový režim.

2 Domácý Přjhdny. *Presspürek*. [...]. In *Presspürské Nowiny*, 1783, č. 36 („*List třidcátý ssestý*.“) z 31. októbra, s. [285] – 286.

3 Innländische Begebenheiten. *Preßburg*. [...]. In *Preßburger Zeitung*, 1783, č. 87 z 29. októbra, nepaginované, titulná s.

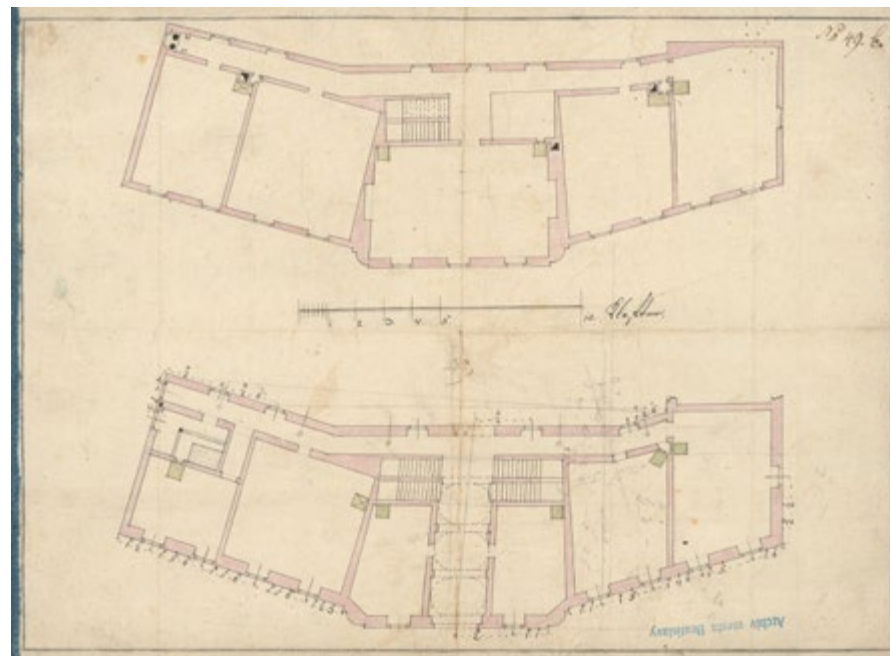
4 Č. 87/3 v Ústrednom zozname pamiatkového fondu (ÚZPF).

Ako je zrejmé z rôznych prameňov,⁹ na mieste dnešného objektu sa pred jeho postavením nachádzal komplex evanjelických škôl pozostávajúci z troch krídel: v západnom a severnom boli školské priestory, severovýchodné krídlo, ktoré od predošlých dvoch oddeľovala brána, však slúžilo ako internát. Medzi týmito budovami a vtedajšou novostavbou Nemeckého evanjelického kostola (dnes Veľký evanjelický kostol, 1774 – 1776) sa rozprestieralo nádvorie so studňou.

Obr. 1: Situačný plán z výkresu projektu Nemeckého evanjelického kostola, zachytávajúci aj pôdorysnú stopu komplexu budov evanjelických škôl pred výstavbou nového objektu. Autor neuvedený. Archív mesta Bratislavy, Zbierka máp a plánov, inv. č. 1369 (výrez).

⁹ Napríklad AMB, Zbierka máp a plánov, inv. č. 1369.

Obr. 2: Projekt novej školskej budovy – pôdorysy prízemnia (dolu) a poschodia (hore). Zrejme kópia originálu pochádzajúca z roku 1783, autor neuvedený. Archív mesta Bratislavy, Zbierka máp a plánov, inv. č. 1388.

Zatiaľ nevieme, kedy kompetentní začali uvažovať o postavení novej školskej budovy, ale zistili sme, že 5. júna 1782 sa na žiadosť evanjelického konventu a podľa následného nariadenia prešporskej samosprávy uskutočnila úradná obhliadka, ktorú vykonali šiesti členovia magistrátu, kostolný otec Fridrich Geletneky a prisažní znalci – meštianski murárski majstri Norbert Danko, Juraj Karol Csillag a Václav Veith, ako aj meštianski tesárski majstri Albert Gissinger a Ignác Mahr. Komisia skonštatovala zlý stavebno-technický stav predmetných budov a navrhla potenciálne zásahy, resp. vhodnejšie riešenie spočívajúce v novom vybudovaní škôl, pričom jednotlivé informácie boli prezentované na zasadnutí magistrátu 10. júna 1782.¹⁰

¹⁰ AMB, fond Magistrát mesta Bratislavy (ďalej len f. MMB), zápisnice z obhliadok, ohodnotení, exekúcií a revízií, sign. 4 c 20 (r. 1782), s. 309 – 311 (fol. 155b – 156b; namiesto správneho dátumu 10. jún tu pisár chybné spomenul 10. január). Odpis zápisnice: ÚA ECAV SK, fond Cirkevný zbor ECAV na Slovensku Bratislava (ďalej len f. CZ ECAV SK BA), stará sign. písm. K., fasc. XI., č. 39. Ďalej pozri AMB, f. MMB, zápisnice zo zasadnutí magistrátu, sign. 2 a 49 (r. 1782), s. 182 (fol. 95b).

O deväť mesiacov neskôr, 22. marca 1783, konvent aj v súvislosti s touto obhliadkou riešil návrh, že Uhorskej kráľovskej miestodržiteľskej rade treba adresovať žiadosť o povolenie výstavby novej školskej budovy. Hneď nato sa uskutočnilo prečítanie príslušného konceptu, jeho schválenie a rozhodnutie o podaní v čo najkratšom čase.¹¹ Prílohami k pokornej žiadosti boli odpis zápisnice z obhliadky uskutočnenej 5. júna 1782 a samotný projekt vo forme nákresu i rozpočtu.¹²

Miestodržiteľská rada 3. apríla vydala intimát adresovaný Prešporoku (prečítaný na zasadnutí magistrátu 16. apríla) a reagujúci na podanú žiadosť, pričom ním oznámila magistrátu, že sa má uskutočniť príslušné skúmanie v prítomnosti *homo dioecesana*, teda zástupcu katolíckej Ostrihomskej arcidiecézy, o čom treba následne radu informovať.¹³

Týmto skúmaním, zameraným na otázku nevyhnutnosti stavby novej budovy a príslušný finančný aspekt, sa konvent zaoberal 28. apríla. Z rozpravy o financiách vieme, že v rozpočte odhadnutá suma 8 000 zlatých sa mala uhradiť z aktívneho kapitálu 5 000 zlatých uloženého u pána Specha, z 1 880 zlatých, ktoré boli k dispozícii v hotovosti a z dobrovoľných príspevkov v hodnote 1 300 zlatých.¹⁴

Ešte v tom istom týždni, 2. mája 1783, prísazní znalci vykonali ďalšiu obhliadku nariadenú prešporským magistrátom, pričom dokonca porovnali zameranie starých objektov s nákresom projektovanej budovy.¹⁵

Po uplynutí siedmich dní sa 9. mája v miestnosti konventu pri predloženej nákrese projektu uskutočnilo predmetné skúmanie, ktorého sa zúčastnila deputácia magistrátu, tunajší kanonik Abranics¹⁶ ako *homo dioecesanus*, evanjelickú obec zastupujúci inšpektor Ferdinand Karner, notár Juraj

11 ÚA ECAV SK, f. CZ ECAV SK BA, „*Evan. Bethavs Protogol ab Anno 1723. usque Annum 1783.*“ (bez sign.; ďalej len „*Evan. Bethavs Protogol*“ 1723 – 1783), s. 680.

12 Koncept žiadosti sa zachoval v ÚA ECAV SK, f. CZ ECAV SK BA, stará sign. písm. K., fasc. XI., č. 36.

13 AMB, f. MMB, zápisnice zo zasadnutí magistrátu, sign. 2 a 50 (r. 1783), s. 113 (fol. 57a). Porovnaj koncept záznamu: tamže, „*Protocollum Magistratiale 1783 I.*“ (bez sign.), fol. [84a]. Odpis intimátu pozri v ÚA ECAV SK, f. CZ ECAV SK BA, stará sign. písm. K., fasc. XI., č. 37.

14 ÚA ECAV SK, f. CZ ECAV SK BA, „*Evan. Bethavs Protogol*“ 1723 – 1783 (bez sign.), s. 683.

15 Dva koncepty zápisnice pozri v ÚA ECAV SK, f. CZ ECAV SK BA, stará sign. písm. K., fasc. XI., č. 38.

16 Pravdepodobne ide o chybné uvedené meno.

Kajdacsy, vicenotár, tribún ľudu (*Vormund* z tzv. širšej mestskej rady), kostolný otec Matej Graff a prísazní remeselníci znalci. Príslušný záznam spísal notár Kajdacsy s cieľom priložiť ho k správe vypracovanej magistrátom.¹⁷

Keďže neexistoval žiadny protirečiaci ohlas na plánovanú výstavbu, miestodržiteľská rada adresovala Prešporoku ďalší intimát, v ktorom 2. júna oznámila, že ak magistrát pripustí predmetnú stavbu, má dozerať, aby evanjelici nepostavili budovu väčšiu, ako je znázornená na priloženom nákrese (intimát bol prečítaný počas zasadnutia magistrátu 4. júna 1783).¹⁸

Už 3. júna touto informáciou disponovali členovia konventu, keď rozhodovali o vyprázdnení starých budov a presťahovaní jednotlivých pedagógov do náhradných priestorov (išlo aj o starú maďarsko-slovenskú modlitebňu a o dnešný Veľký kostol), kde mali pôsobiť, kým bude postavená nová budova.¹⁹

Následne 10. júna konvent rozhodol, že sa okamžite začne s búraním starých budov, pričom riadenie stavby bude mať na starosti syndik konventu Jozef Stettner, účtovníctvo povedie kostolný otec Matej Graff a pozíciu *Bauschreibera* (na stavbe musel všetko kontrolovať, zapisovať a vystavovať účtovné doklady) bude zastávať Samuel Danielis za týždennú mzdu 2 zlaté.²⁰ Následný stavebný proces trval rekordne krátko – do šiestich mesiacov bolo všetko hotové.

Úradnú obhliadku, ktorá sa mala týkať (v zmysle intimátu z 2. júna 1783) skontrolovania prebiehajúcej stavby vzhľadom na miestodržiteľskou radou povolený „*a sem poslaný nákres*“, vykonali 11. augusta 1783 dvaja členovia magistrátu s dvomi prísaznými znalcami, ktorými boli aj v tomto prípade meštianski murárski majstri Juraj Karol Csillag a Norbert Danko. Členovia komisie podľa nariadenia prešporskej samosprávy premerali základy rozostavanej budovy a porovnajúc získané rozmery so zmieneným

17 ÚA ECAV SK, f. CZ ECAV SK BA, „*Evan. Bethavs Protogol*“ 1723 – 1783 (bez sign.), s. 683 – 684.

18 AMB, f. MMB, zápisnice zo zasadnutí magistrátu, sign. 2 a 50 (r. 1783), s. 151 (fol. 76a). Porovnaj koncept záznamu: tamže, „*Protocollum Magistratiale 1783 I.*“ (bez sign.), fol. [143b]. Odpis intimátu pozri v ÚA ECAV SK, f. CZ ECAV SK BA, stará sign. písm. K., fasc. XI., č. 37.

19 ÚA ECAV SK, f. CZ ECAV SK BA, „*Evan. Bethavs Protogol*“ 1723 – 1783 (bez sign.), s. 685.

20 Tamže, s. 687.

nákresom zistili, že stavba ani v dĺžke, ani v šírke nepresahuje navrhnuté dimenzie; práve naopak, „od ulice oproti sakristii“ je o šesť cólov (približne šesťnásť centimetrov) užšia, a to pre dosiahnutie „zhodnej symetrie“. O tejto obhliadke informoval úrad mestského kapitána na zasadnutí magistrátu 18. augusta 1783, pričom dotyční pracovníci ju náležite zaprotokolovali.²¹

Z 22. októbra pochádza záznam, podľa ktorého bola stavba vtedy už úplne dokončená, ale triedy ešte nedostatočne vysušené. Keďže pedagógovia nemohli ďalej pôsobiť v náhradných priestoroch využívaných počas leta, uskutočnilo sa ich prerozdelenie do rôznych domov, oni si však radšej vybrali „horné nové triedy“ a mimo lýcea zostali len traja vyučujúci.²²

Zaujímavé informácie o výstavbe budovy nám poskytuje aj hlavná kniha účtov zostavená z rôznych primárnych dokumentov (kvitancie, tabuľky týždňových výkazov, kontá a pod.) a označená názvom „*Bau Rechnung der Neüerbauten Evangell[ischen] Schulen, u[nd] Freyths in Preßburg*“ („*Stavebný účet tých novopostavených evanjelických škôl a cintorína v Prešporku*“), keďže sa týka i paralelne realizovaných prác na vtedy novozriadenom Cintoríne pri Kozej bráne (do záverečného vyúčtovania však boli zahrnuté aj výdavky súvisiace s blumentálskym cintorínom).²³

V stručnosti môžeme konštatovať, že celkové príjmy, dosahujúce viac ako 11 766 zlatých, pozostávali z hotovosti (dedičstvo, viaceré prijaté kapitály a príspevky od dvanástich dobrodinco), bezplatného dodania piesku, dovozu tehíel, dreva a kameňa, ale i z predaja rôznych materiálov.

Výdavky na stavbu školskej budovy v sume približne 10 370 zlatých vznikli z rôznych položiek. Jednak išlo o dodanie tehíel (spolu 271 500 kusov),

21 AMB, f. MMB, zápisnice z obhliadok, ohodnotení, exekúcií a revízií, sign. 4 c 21 (r. 1783), s. 739 (fol. 373b). Ďalej pozri AMB, f. MMB, zápisnice zo zasadnutí magistrátu, sign. 2 a 50 (r. 1783), s. 230 (fol. 110b). Porovnaj koncept záznamu: tamže, „*Protocollum Magistratule 1783 II.*“ (bez sign.), fol. [26b]. Tiež ÚA ECAV SK, f. CZ ECAV SK BA, „*Evan. Bethavs Protogol*“ 1723 – 1783 (bez sign.), s. 688 – 689.

22 ÚA ECAV SK, f. CZ ECAV SK BA, „*Evan. Bethavs Protogol*“ 1723 – 1783 (bez sign.), s. 689.

23 Lyceálna knižnica Ústrednej knižnice SAV, Bratislava, rukopisná zbierka, 2. časť – rukopisné fascikle, inv. č. 176./6 (nepaginovaný/nefóliovaný zväzok). K zviazanému materiálu je priložený dokument z 3. decembra 1785 týkajúci sa opráv určitých chýb, ktoré kniha obsahuje – pozri aj ÚA ECAV SK, f. CZ ECAV SK BA, „*Evan. Bethavs Protogol*“ 1723 – 1783 (bez sign.), s. 694 – 695 (záznam z 8. decembra 1783).

kameňa, piesku (vrátane jeho prehadzovania), vápna, stavebného dreva či iných materiálov (napríklad „*Kehlhamer blatten*“ na dláždenie) a pod. Ďalej boli uhradené platby za rôzne stavebné pomôcky (napríklad tri vedrá na vodu a dva rebríky), diškrécie murárom a tesárom (osobitnú odmenu dostal murársky palier Feigler), mzda *Bauschreibera* Samuela Danielisa a dozorca Hamma, ako aj rôzne iné položky (napríklad kúpa ľanového oleja, špagátu a šnúry, vyrovnanie starých klinecoviev či vymetanie nových komínoviev).

Rovnako dôležitou časťou sú zmienky o preplatených účtoch „profesistoviev“ za rozličné práce: kolársku, prácu studniarskeho majstra („preloženie“ studne do dvora), kamenársku, klinčiarstvu, zámočnícku (spomína sa meštiansky majster Juraj Filip Tratz), kováčsku (opravy rôzneho náradia), debnársku, natieračsku, hrnčiarstvu, kefársku, sklenárstvu, klampiárstvu, stolárstvu, prácu kamenárskych tovarišoviev, murárskeho paliera a tovarišoviev, tesárskeho paliera a tovarišoviev i nádennicku prácu (posledné tri začali 10. júna a trvali 23 – 24 týždňoviev; nádenníci najmä zarábali a roznášali maltu, ale pracovali aj pri hasení vápna). Napokon je tu spomenutý nákup jedenástich pecí od nemenovaného horalskeho hrnčiara či peciara („*Oberländer Haffner*“), platba meštianskemu obchodníkovi s korením Jurajovi Fridrichovi Sauberovi za papier a farbivo „*grüne Erden*“ (doslova Zelená zem; bolo použité na realizáciu zelených náteroviev omietok²⁴) i platba meštianskemu obchodníkovi so železom Bohumírovi Habermayerovi.

Keďže v predmetnej knihe účtov chýba akákoľvek zmienka o pokrývačskej práci, resp. nákupe škridiel alebo inej krytiny, domnievame sa, že pôvodne budovu završovala šindľová strecha (takúto pokrývku vtedy dodávali a kladli tesári). Prirodzene, od čias výstavby bol objekt viackrát renovovaný či upravovaný (pravdepodobne na začiatku 20. storočia sa uskutočnilo zväčšenie okien presvetľujúcich z Konventnej ulice prízemie bočných krídel), touto problematikou sme sa však nezaoberali.

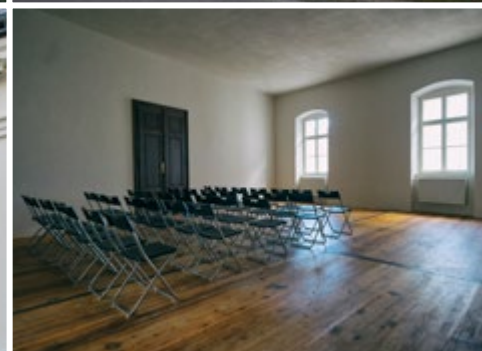
24 Predmetné zelené povrchy, pre ktoré sa objekt stal známy ako „Zelený dom“, našli výskumníci v 2. polovici 20. storočia – k tejto problematike viď Archív Pamiatkového úradu SR, Zbierka výskumných správ, sign. T 413, fasc. T 413/1, rôzne dokumenty. Porovnaj Zbierku projektoviev a plánoviev, sign. A 6259, fasc. A 6259/11-13, obal A 6259/11, fol. 2a, ako aj obal 9/12, fol. 2a. Tiež sign. A 6262, fasc. A 6262/12, fol. 2a. Taktiež pozri fond Krajského ústavu štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave, šk. 47, fasc. „*Bratislava Konventná ul. [...]*“.

Na záver dodávame, že publikované tvrdenie o Matejovi Walchovi ako autorovi projektu treba považovať iba za hypotézu, a to dovtedy, kým bude nájdená autentická dobová informácia odhaľujúca totožnosť projektanta.

Zároveň si dovoľujeme vyjadriť pranie, aby zreštaurovaný nápis „*Gehet Zu seinen Vorhöfen ein mit Loben. Ps. 100*“ („*Vstupujte do jeho preddvorí s chválami. Ž. 100*“²⁵), umiestnený na drevenom zobrazení Biblie v hornej časti výplne hlavného portálu niekdajšieho lýcea a poukazujúci na urbanistickú súvislosť tohto objektu s blízkym chrámom, povzniesol ducha nielen tých, čo vstúpia do obnovenej budovy, ale i náhodných okoloidúcich.

Ing. arch. Patrik Baxa,
Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave,
11. november 2023

²⁵ Ide o časť 4. verša Žalmu 100.

EVANJELIČKÝ
CIRKEVNÝ ZBOR
BRATISLAVA STARÉ MESTO

Staré Lýceum

Týždeň v staronovom lýceu 4. 12. 2023 – 9. 12. 2023

Pondelok 4. 12. 17.00 – 19.00

Warm Data Lab – Komunitný večierok v Starom lýceu

Stretneme sa každý mesiac pri kaleidoskopických konverzáciách, vždy s dobrou polievkou.

Utorok 5. 12. 18.00 – 20.00

Laboratórium slovenského príbehu a opis sveta

Diskusia o poslaní poznania i umenia v príbehu moderného Slovenska. Diskutujú Ivona Kollárová, historička a Jozef Tancer, literárny vedec a historik. Moderuje Juraj Buzalka, sociálny antropológ.

Streda 6. 12. 17.00

Vernisáž výstavy „Nechajte ma byť takou, aká som“

– Životný príbeh Anny Frankovej. Výstava potrvá do 22. 12. 2023. V prípade záujmu o lektorský výklad napíšte na mailovú adresu kristina@nadaciamsk.sk.

Štvrtok 7. 12. 18.00

Vernisáž výstavy Kristián Németh – „Modlitba za lepšiu budúcnosť“

Výstava potrvá do 29. 2. 2024.

Sobota 9. 12. 11.00 – 19.00

Zimný Dobrý trh „Posledný nech zažne“

Špeciálna edícia Dobrého trhu v Starom lýceu a na Panenskej ulici prepojí aj susedov z okolia na zimnom festivale.

Anna Frank Trust

Realizované s finančnou podporou Ministerstva spravodlivosti SR v rámci dotačného programu na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Za obsah tohto dokumentu výlučne zodpovedá Nadácia Milana Šimečku.

In appreciation to the Conference on Jewish Material Claims Against Germany (Claims Conference) for supporting this educational program.

Výstavu realizujeme vďaka podpore z Finančného mechanizmu EHP 2014 – 2021 a štátneho rozpočtu SR na projekt č. CLT01006 LYCEUM

– Free Society Lab, ktorý realizuje Cirkevný zbor ECAV Bratislava Staré Mesto v rámci programu Kultúra.

Podujatia sú realizované kultúro-komunitným centrom Staré Lýceum v spolupráci s partnerom PUNKT a NMS v rámci projektu CLT01006 LYCEUM – Free Society Lab*

(Lýceum – Laboratórium otvorenej spoločnosti) financované z Grantov EHP a Nórska a štátneho rozpočtu Slovenskej Republiky (SR). Projekt realizuje Cirkevný zbor ECAV Bratislava Staré Mesto.